

НАУКОВИЙ ПОШУК

УДК 725.54

Вадим Куцевич

*доктор архітектури, професор,
дійсний член Української академії архітектури*

Універсальний дизайн як основа організації архітектурного безбар'єрного середовища

Анотація. У статті розглядаються принципи універсального дизайну, які сприяють організації архітектурного безбар'єрного середовища для всіх груп населення, в тому числі і маломобільних груп населення. Наводяться рекомендації з організації доступності міського середовища.

Ключові слова: принципи універсального дизайну, архітектурна безбар'єрне середовище, планувальні рішення, доступність, маломобільні групи населення.

Постановка проблеми. З середини минулого століття створення доступного безбар'єрного середовища для маломобільних груп населення (далі – МГН*) стало невід'ємною частиною державної політики розвинених країн світу, яке спрямоване на забезпечення людям з обмеженими можливостями рівних умов з іншими громадянами. У 1940–1950-х рр. було прийнято важливі міжнародні законодавчі документи: загальну Декларацію прав людини (1948) та Конвенцію ООН про захист прав людини та основоположних свобод (1950) [1–4].

В Україні питанням створення архітектурного безбар'єрного середовища стали приділяти увагу з набуттям нею Незалежності.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Організація доступності МГН охоплює широкий спектр соціальної

**Люди, що відчувають труднощі при самостійному пересуванні, отриманні послуг, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі. До маломобільних груп населення належать люди з інвалідністю, люди з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, люди старшого (похилого) віку, люди з дитячими візками тощо*

інфраструктури: міське середовище (транспорт, вулиці, дороги), засоби інформації та орієнтації (територією населених пунктів, а також у будинках і спорудах), планувальні рішення та обладнання житлових, громадських та виробничих будівель і споруд. Ці проблем вирішуються на основі проведення новітніх наукових досліджень у ПАТ «Київ ЗНДІЕП», які впроваджуються в реальне проектування.

Сучасний підхід до проектування зручного та безпечного простору для всіх людей, незалежно від їхнього віку і фізичних можливостей, а також розуміння доступності є дещо більше, ніж ліквідація архітектурних бар'єрів до будівель та приміщень. Американський архітектор Рон Мейс, людина-інвалід дитинства разом з командою архітекторів, інженерів і дизайнерів запропонував рішення – створити безпечне і комфортне середовище для всіх – універсальний дизайн.

В 1997 році в Університеті Північної Кароліни в Чапел-Гілл (США) було розроблено сім принципів універсального дизайну: рівність і доступність використання, гнучкість використання, простота й інтуїтивність використання, доступність викладеної інформації, терплячість до помилок, малі фізичні зусилля, наявність необхідних розмірів, місця і просторів. На думку розробників, найважливішим в універсальному дизайні є те, що проектування та виробництво мають відповідати потребам і можливостям кожної людини. А завдяки принципам універсального дизайну предмети, простір, послуги взаємодії між людьми, стають комфортними, надійними та доступними.

Універсальний дизайн враховує людську різноманітність. Таким чином, запроєктовані вулиці, будинки та споруди, одяг, речі, послуги повинні бути зручними для всіх, незалежно від віку, ваги, фізичного стану, особливостей сприйняття та ін. Це економічний і ефективний підхід, який відповідає потребам усіх користувачів на початковій стадії розробки і проектування, включно з майбутніми нерациональними витратами. В основі універсального дизайну є повага до прав людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначена концепція універсального дизайну поступово отримує розвиток і в країнах колишнього Радянського Союзу. Так, співробітники Національної асамблеї людей з інвалідністю видали навчальний посібник «Доступність та універсальний дизайн» [5], в Російській Федерації розроблено базовий курс для вищих навчальних закладів будівельно-архітектурного профілю «Доступная среда и универсальный дизайн глазами инвалида» [6]. Видано «Рекомендацию СМ/Ree (2009) 8 Комитета министров стран-членам по достижению полноценного участия за счет Универсального проектирования и дизайна» [7]. Автор даної статті є керівником розробки ДБН В.2.2-17:2006 «Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення» [8–16, 23, 29–30]. Концепція універсального дизайну сповідує відсутність штучних бар'єрів, де їх можливо уникнути. Крім того, вона поступово отримує розвиток і в Україні [5–7].

Зазначення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Виявлено, що в більшості країн, і в Україні зокрема, існують нормативні документи, які регламентують вимоги до організації

доступності МГН до міських територій, житлових і громадських будівель [8–21]. На жаль, у нашій країні є проблеми з дотриманням вимог чинних державних будівельних норм України проєктувальниками та інвесторами.

Новизна наукового дослідження. Вперше у фаховому науковому виданні ставиться питання про застосування універсального дизайну, як підвалини в організації доступності для людей з інвалідністю до житлових, громадських будівель та споруд, а також міського середовища.

Загальнонаукове значення авторських розробок. На основі науково-дослідних досліджень були розроблені вимоги до близько 20 державних будівельних норм України, держстандартів та посібників з проєктування житлових, громадських будівель та споруд, а також міського середовища.

Виклад основного матеріалу. Проєктні рішення щодо житлових і громадських будинків та споруд, доступних для МГН, повинні відповідати наступним вимогам:

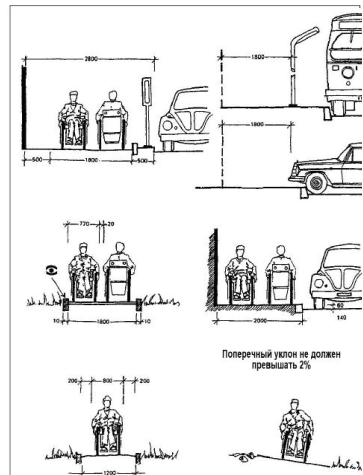
- доступність проживання або обслуговування, забезпечення безперешкодного переміщення по вулицях та приміщеннях;
- безпека шляхів руху, місць обслуговування і місць відпочинку;
- забезпечення своєчасного отримання повноцінної та якісної інформації;
- комфортність середовища проживання та обслуговування.

Проєктні рішення, запроєктовані пристрої та заходи, призначені для маломобільних груп населення, не повинні знижувати ефективність експлуатації будинків та споруд, а також зручність отримання послуг іншими категоріями.

Перелік об'єктів (будівель, споруд, приміщень, місць обслуговування), доступних маломобільним відвідувачам, повинен встановлюватися завданням на проєктування, що затверджується у встановленому порядку за узгодженням з територіальними органами соціального захисту населення з урахуванням думки громадських об'єднань людей з інвалідністю.

За ступенем значущості архітектурне безбар'єрне середовище має бути: доступним, безпечним, інформативним, зручним. Так, критерій доступності повинен містити вимоги щодо:

- можливості безперешкодного і зручного руху маломобільних відвідувачів земельною ділянкою, прибудинковою територією або об'єктом обслуговування;
- входів до будівель і споруд;
- дверних і відкритих прорізів;
- безперешкодного руху комунікаційними шляхами, приміщеннями і просторами як у будівлі (споруді), так і на земельній ділянці (іл. 1);
- можливості своєчасного використання місць відпочинку, очікування і попутного обслуговування;

Іл. 1. Розміри тротуарів і пішохідних доріжок

- проходів до різного обладнання і меблів;
- ширини внутрішніх сходів.

Під безпекою слід розуміти можливість безперешкодного відвідування житлових будинків та об'єктів обслуговування без ризику отримання травм будь-яким чином або заподіяння шкоди своєму майну, будівлі (споруді) чи обладнанню. Це стосується розміщення вхідних площадок, сходів і підйомних пристроїв та їхній захист від атмосферних опадів; шляхів руху маломобільних відвідувачів усередині будівлі, а також матеріалів для огорожень, дверей та ін. (іл. 2).

Основні вимоги до критерію безпеки такі:

- можливість уникнення травм, поранення, каліцтва, надмірної втомлюваності та ін. через специфіку архітектурного середовища будівлі (споруди);
- можливість своєчасного розпізнавання і реагування на місця і зони ризику;
- уникнення місць перехрещення шляхів руху, які погано сприймаються;
- попередження про зони, які становлять потенційну небезпеку;
- уникнення помилкових ефектів сприйняття середовища, яке провокує ситуацію ризику.

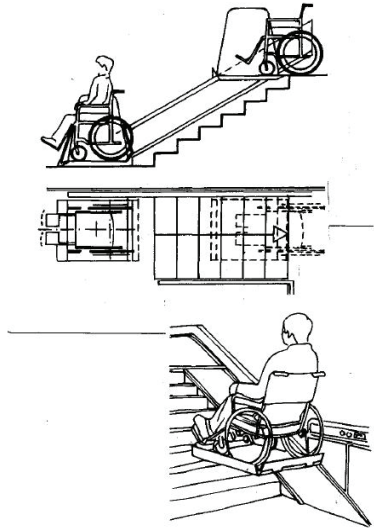
До вимог критерію інформативності рекомендується включити:

- своєчасне розпізнавання орієнтирів в архітектурному середовищі будівель;
- точну ідентифікацію свого місцезнаходження і місць, які є метою відвідування;
- використання засобів інформування, які відповідають особливостям різноманітних груп населення;
- можливість ефективної орієнтації як у світлі, так і в темну пору доби;
- скорочення часу і зусиль на отримання необхідної інформації;
- можливість отримання безперервної інформативної підтримки на всьому шляху руху будівлею (спорудою).

Розміщення і характер використання елементів інформаційного забезпечення повинні враховувати:

- відстань, з якої повідомлення може бути ефективно сприйняте;
- кути поля огляду, зручні для сприйняття інформації глядачем;
- виразність зображення і контрастність, а за необхідності рельєфність зображення;
- відповідність застосованих символів або пластичних прийомів загальноприйнятним значенням;
- усунення перешкод для сприйняття інформаційних засобів.

Рівень комфортності архітектурного середовища варто оцінювати як з фізичної, так і з психологічної позиції маломобільних груп населення. Критерій зручності повинен відповідати наступним вимогам:

Іл. 2. Обладнання сходів; ліфти для людей з інвалідністю, які пересуваються на кріслі-візку

- створення умов для мінімальних затрат часу і зусиль людини на задоволення своїх потреб;
- забезпечення своєчасної можливості відпочинку, очікування і додаткового обслуговування;
- забезпечення умов для компенсації зусиль, які були витрачені під час руху і отримання послуг;
- підвищення якості обслуговування через його концентрацію у просторі будівлі (споруди);
- збільшення асортименту послуг з урахуванням стану здоров'я відвідувачів за рахунок створення додаткових умов, які допомагають відвідувачеві в отриманні необхідних послуг.

Найменшою межею зручності слід вважати такі умови, за яких рівень обслуговування не може бути визнаний дискомфортом (незручним).

Підвищення комфортності рекомендовано здійснювати на основі:

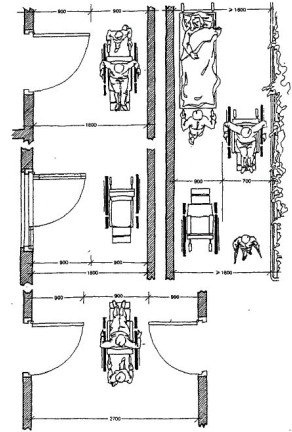
- скорочення необхідного шляху і часу для отримання на одному місці кількох послуг;
- наближення до місць обслуговування і збільшення їхньої кількості;
- завчасне отримання потрібної інформації;
- застосування необхідного ергономічного обладнання та ін.

На даний час найслабшою ланкою організації архітектурного безбар'єрного середовища залишається діяльність, безпосередньо пов'язана з роботою архітекторів, проектувальників, сферою управління, розвитком міст та інших населених пунктів, міською інфраструктурою, благоустроєм і обладнанням міського простору, плануванням і облаштуванням будівель і споруд, інформаційних та орієнтувальних просторів.

Під час проектування об'єктів громадського призначення один вхід до них (бажано головний) повинен мати загальну ширину не менше 2 м (ганок) і бути доступним для маломобільних груп населення (без сходищ). Якщо за топографічних або будівельно-технічних умов наявна різниця рівнів між вулицею та входом, доцільним є влаштування пандусу з ухилом не більше 8% (або 1:12) та завширшки не менше 1–1,2 м. При перепаді висоти до 0,2 м допускається його ухил 10% (або 1:10).

В об'єктах громадського призначення перед ліфтами слід передбачати необхідну маневрову площу. Смуги руху в таких будівлях мають бути завширшки не менше 1,4 м для забезпечення можливості одночасного пересування людини в інвалідному кріслі-візку та іншої особи. Мінімальна ширина провітрів у всіх дверях становить 0,9 м.

Якщо ширина коридорів у будинках з посиленням рухом менша 2,5 м, то слід влаштовувати їхні локальні розширення глибиною не менше 1,2 м або окремі приміщення – зали очікування, спеціально призначені для осіб на кріслах-візках. Такі місця мають бути позначені певним чином (іл. 3).

Іл. 3. Параметри проходів у громадських будинках і спорудах для людей з інвалідністю, які пересуваються на кріслі-візку

У невеликих будівлях громадського призначення достатньо одного санвузла для людей з інвалідністю. У великих, особливо, багатоповерхових – на кожному поверсі потрібно облаштовувати санітарні приміщення, пристосовані до потреб людей з інвалідністю, які пересуваються на кріслах-візках.

У коридорах громадських будівель і споруд, а також у гардеробних приміщеннях вздовж основних і поперечних проходів, на стінах рекомендується встановлювати напрямні настінні поручні на висоті 0,9 м від підлоги.

Проектування для осіб з вадами слуху полягає не у створенні особливих умов й зміні параметрів зон і просторів у будівлях та спорудах, а у врахуванні їхніх потреб на ранніх стадіях проектування.

У зонах інформаційних служб, торговельних кіосків, буфетних і барних стійок тощо освітлення повинно забезпечувати можливість читання по губах. У цих зонах не рекомендується влаштовувати скляні екрани, оскільки вони можуть давати відображення та відблиск, що заважатиме сприйняттю інформації. У будівлях і спорудах, де передбачена звукова інформація, необхідно застосовувати її дублювання написами на дисплеях і табло.

Іл. 4. Варіанти адаптації планування двокімнатної квартири для людей з інвалідністю, які пересуваються на кріслі-візку

Система пожежної сигналізації повинна мати світлову сигналізацію поряд із звуковою.

Розглядаючи рішення щодо планування та обладнання житлових будинків з організації доступності до них МГН, слід зазначити, що для таких груп організовують як спеціалізовані житлові будинки, так і звичайні багатоквартирні. Водночас спеціалізоване житло не є розповсюдженим серед людей з обмеженими можливостями у зв'язку з їхнім бажанням інтегруватися в сучасне суспільство.

В наявному масовому житлі відсутні відповідні архітектурно-планувальні рішення з організації комфортних умов для людей з обмеженими можливостями. Для цього потрібно спеціальне проектування з урахуванням вимог щодо проведення реконструктивних заходів. Так, останнім часом проектують і споруджують житлові будинки з можливостями адаптації їхніх планувальних рішень до потреб МГН [22–24] (іл. 4).

Здійснені автором даної статті наукові дослідження та виконане реальне проектування засвідчують, що в Україні принципи універсального дизайну ще не отримали широкого застосовування в проектуванні житлових і громадських будівель.

Проте, варто зауважити, що наявні елементи доступності – пандуси, підйомники, ліфти не тільки сприяють образній виразності різних об'єктів і виконують своє призначення, але й забезпечують комфортні умови для людей з обмеженими можливостями.

На підтвердження думки, викладеної вище, варто звернутися до світового досвіду. Так, французький архітектор і теоретик архітектури Ле Корбюз'є у своїй роботі використовував пандуси у віллах і громадських будівлях. Франк Ллойд Райт в архітектурному шедевр – музеї С. Гугенхайма в Нью-Йорку запроєктував атріум зі спіральним пандусом, який не тільки став центром архітектурної композиції будівлі, а й організував зручне пересування і розгляд експозиції для всіх категорій відвідувачів. Всесвітньовідомий бразильський архітектор Оскар Німейєр в численних об'єктах у столиці Бразилії – місті Бразиліа – застосовував пандуси для зручності відвідувачів і підкреслення архітектурної виразності будівель та споруд [25–27].

Вдалим прикладом організації архітектурного безбар'єрного середовища є реконструйований касовий вестибюль паризького Лувру – знаменита піраміда видатного американського архітектора Йо Мінг Пея. Розташована в центрі гігантського подвір'я палацу, вона дала можливість освітлення вестибюлю природним світлом і допомагає чіткій просторовій орієнтації відвідувачів музею під землею, зокрема й людям з інвалідністю (іл. 5). До наведених прикладів можна віднести багатоярусну систему променади із пандусів, які організовані у зовнішньому і внутрішньому просторі будівлі паризької філармонії в парку «Ла Віллет» архітектора Жана Нувеля.

Іл. 5. Внутрішній простір
реконструйованого касового
вестибюлю у Луврі
(арх. Й. М. Пей, Париж,
1985–1989)

Висновки. Насамкінець зауважимо, що Україна ратифікувала основні міжнародні правові документи, взявши на себе зобов'язання щодо дотримання прав людини, у тому числі отримання якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з вадами психофізичного розвитку. У 2011 році Міністерством освіти та науки України був розроблений і затверджений постановою Кабінету Міністрів України (від 15.08.2011 №872) Порядок «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». На його основі були внесені зміни до чинних ДБН В.2.2-3-97 «Будинки та споруди навчальних закладів» у частині створення комфортних умов для навчання дітей з обмеженими можливостями. Ці зміни пов'язані із забезпеченням доступності земельних ділянок, будівель і їхніх приміщень для дітей з вадами опорно-рухового апарату, зору та слуху [28–30].

Перспективи використання результатів дослідження. Відповідно до демократичних і гуманістичних світових стандартів людство рухається до нової ідеологічної парадигми єдиного «інклюзивного суспільства», яке охоплює прагнення до деінституалізації і соціального інтегрування людей з особливостями фізичного розвитку. Таким чином, організація архітектурного безбар'єрного середовища на основі універсального дизайну сприятиме створенню такого суспільства.

1. Декларация Организации Объединенных Наций о правах инвалидов // Курьер ЮНЕСКО. – М., 1981. – № 2 (февраль). – С. 7.
2. Конвенция о правах инвалидов. Резолюция Генеральной ассамблеи ООН № 61/106, принятая на шестьдесят первой сессии ГА ООН 2006 г. (Конвенция была ратифицирована Законом Украины № 176-VI от 16.12.2009).
3. Макдональд Д. История движения независимой жизни инвалидов / Д. Макдональд, М. Оксфорд // Инвалиды: к независимой жизни. – Изд-во РООИ «Перспектива», 2000.
4. План заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009–2015 роки «Безбар'єрна Україна», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.09 № 784.
5. Леонтьева Е. Доступная среда и универсальный дизайн глазами инвалида. Базовый курс / Е. Леонтьева. – Екатеринбург: Tatlin, 2013.
6. Доступність та універсальний дизайн: навчально-методичний посібник / В. О. Азін, Л. Ю. Байда, Я. В. Грибальський, О. В. Красюкова-Еннс. За заг. ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. – К., 2013. – 128 с.
7. Рекомендация СМ/Рее (2009) 8 Комитета министров странам-членам по достижению полноценного участия за счет Универсального проектирования и дизайна (принята Комитетом министров 21 октября 2009 г. на 1068-м заседании представителей министерств).
8. Куцевич В. В. Типологія та нормативне забезпечення проектування житлових та громадських будівель / В. В. Куцевич / Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Зб. наукових праць. – К.: КиївЗНДІЕП. – 2003. – С. 22–28.

9. Куцевич В. В. Проектування архітектурного безбар'єрного середовища для маломобільних груп населення / В. В. Куцевич // Будівництво України. – К., 2011. – № 2. – С. 6–18.
10. Куцевич В. В. Типологические аспекты проектирования физкультурно-оздоровительных сооружений для инвалидов / В. В. Куцевич / Перспективные направления проектирования жилых и общественных зданий: Сб. науч. трудов / КиевЗНИИЭП. – К., 1995. – С. 55–62.
11. Куцевич В. В. Підприємства торгівлі. Архітектурно-типологічні особливості та нормативне забезпечення їх проектування і будівництва / В. В. Куцевич // Будівництво України. – К., 2009. – № 9–10. – С. 9–15.
12. Куцевич В. В. Підприємства харчування. Архітектурна типологія. Проектування і сучасна нормативна база / В. В. Куцевич // Будівництво України. – К., 2012. – № 1. – С. 11–17.
13. Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Спеціальний випуск: Фізкультурно-спортивні споруди, адаптовані для потреб інвалідів / Під заг. ред. В. В. Куцевича. Зб. наук. праць. – К.: Київ ЗНДІЕП. – 2005. – 122 с.
14. Альбом технічних рішень обладнання елементами безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлово-комунального призначення. Посібник з проектування (друге видання) / В. Куцевич. – К.: КиївЗНДІЕП, 2012. – 111 с.
15. Методичні рекомендації з облаштування будинків і споруд громадського призначення елементами доступності для осіб з вадами зору та слуху / В. В. Куцевич. – К.: КиївЗНДІЕП, 2012. – 111 с.
16. Нормали планировочных элементов жилых и общественных зданий с учетом возможностей инвалидов. Пособие по проектированию. Под ред. Куцевича В. В. – К.: КиевЗНИИЭП, 2009 – 30 с.
17. Бармашина Л. М. Формування середовища життєдіяльності для маломобільних груп населення / Л. М. Бармашина. – К.: Союз-реклама, 2000. – 89 с.
18. Дончак І. О. Пристосування житлового середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями / І. О. Дончак, С. М. Лінда // Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. – 127 с.
19. Kõnkkõlä M. Ongelma vai haste? Julkisten rakennuvsten Liikkumisesteiden poistaminen / M. Kõnkkõlä. – Helsinki, 1997. – 154 s.
20. Månsson K. Bygg för alla / K/ Månsson – Stockholm, 1999. – 164 s.
21. Grosbois L-P. Handicap et construction. – Paris, 1996. – 331 s.
22. Адаптируемое жилище. Рекомендации по проектированию с учетом требований маломобильных групп населения / Авт. сост.: В. Н. Аладов, Т. А. Рак, И. П. Реутская, О. Ф. Санникова. – Минск: БНТУ, 2005. – 119 с.
23. Куцевич В. В. Адаптація житла масових серій для проживання в ньому інвалідів / В. В. Куцевич // Будівництво України. – К., 2014. – № 3. – С. 2–9.
24. Камлет Х. Ю. Жилая среда для инвалидов / Х. Ю. Камлет. – М.: Стройиздат, 1990. – 130 с.
25. Корбюзье Ле. Архитектура XX века / Ле Корбюзье. Перевод с франц. под ред. К. Т. Тонуридзе. – М.: Изд-во «Прогресс», 1970. – 303 с.
26. Гольдштейн А. Ф. Франк Ллойд Райт / А. Ф. Гольдштейн. – М.: Стройиздат, 1973. – 136 с.
27. Нимейер Оскар. Архитектура и общество / Оскар Нимейер. Пер. с порт., англ. и франц. – М.: Изд-во «Прогресс», 1975. – 187 с.

28. Степанов В. К. Специализированные учебно-лечебные центры / В. К. Степанов. – М.: Стройиздат, 1987. – 200 с.

29. Куцевич В. В. Проблеми адаптації неспеціалізованих шкіл для організації навчання дітей-інвалідів / В. В. Куцевич // Будівництво України – К., 2008. – № 4. – С. 10–13.

30. Куцевич В. В. Організація архітектурного безбар'єрного середовища загальноосвітніх шкіл з інклюзивним навчанням / В. В. Куцевич // Будівництво України – К., 2013. – № 3. – С. 17–22.

Универсальный дизайн как основа организации архитектурной безбарьерной среды

Вадим Куцевич

Аннотация. В статье рассматриваются принципы универсального дизайна, которые способствуют организации архитектурной безбарьерной среды для всех групп населения, в том числе и маломобильных групп. Приводятся рекомендации по организации доступности городской среды.

Ключевые слова: принципы универсального дизайна, архитектурная безбарьерная среда, планировочные решения, доступность, люди с инвалидностью.

Universal design as the basis of architectural barrier-free environment

Vadym Kutsevych

Annotation. The article examines the state of the study of the problem of creating an architectural barrier-free environment. From the 1940s-1950s important international legislative documents were adopted in the developed countries: the Universal Declaration of Human Rights (1948) and the UN Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950).

The article specifies that the modern approach to the design of a comfortable and safe space for all people, regardless of their age and physical capabilities, as well as the concept of accessibility, is greater than the elimination of architectural barriers to buildings and facilities and their premises. American architect Ron Mace, a man with a disability since childhood, with a team of architects, engineers and designers, proposed a solution for creating a safe and comfortable environment for everyone-Universal design.

The article examines seven Principles of Universal Design, which were developed in 1997 at the University of North Carolina (USA).

These are the principles: equality and accessibility of use; Flexibility of use; Simplicity and intuitive use; Available information; Tolerance to errors; Small physical exertion; Presence of necessary sizes, places and spaces. Proceeding from these principles, the designed streets, buildings and structures, clothing, objects, services should be convenient for all, regardless of: age; Weight; Physical state; Features of perception, etc.

The article specifies that in most countries, including Ukraine, there are normative documents that regulate the requirement for the organization of accessibility of people with disabilities to urban areas, residential, public and industrial buildings.

The author cites the recommendations of the recommendation for the organization of an architectural barrier-free environment, which are illustrated by different projects schemes and examples of their implementation in world practice.

Keywords: the principles of universal design, an architectural barrier-free environment, planning decisions, the availability of people with disabilities.